

MARIAN GRZYBOWSKI

Semiprezydencjalizm złagodzony: pozycja ustrojowa Prezydenta Finlandii na tle doświadczeń V Republiki Francuskiej

„Relaxed” semi-presidentialism: the constitutional position of the President in Finland – from semi-presidentialism towards modified parliamentarism

EWOLUCJA TRYBU WYBORU PREZYDENTA W FINLANDII A JEGO POZYCJA USTROJOWA

Pierwsza konstytucja odrębnej państwowo, niepodległej Finlandii – Akt o Formie Rządu z 17 lipca 1919 r. nawiązywał – w § 3 – do zasady trójpodziału władzy, aczkolwiek ujmował ją w sposób oryginalny. Ustrojodawca proklamował najpierw, że „władza zwierzchnia w Finlandii należy do narodu reprezentowanego przez parlament”¹, następnie jednak wskazał organy centralne państwa realizujące poszczególne „władze podzielone”: ustawodawczą, wykonawczą i sędziowską.²

Żadna z „władz podzielonych” (inaczej niż w klasycznym prezydencjalizmie) nie została przez ustrojodawcę ukształtowana jako monistyczna. Prezydent, będąc wraz z Radą Państwa (rządem), przede wszystkim organem władzy wykonawczej, uczestniczył zarazem – obok parlamentu (jednoizbowej Eduskunty) w wykonywaniu władzy ustawodawczej. Z kolei władza wykonawcza pozostawała w gestii

¹ Por. J. Nousiainen, *The Finnish Political System*, Cambridge, Mass., 1971, s. 148; M. Grzybowski, *Prezydentura w państwach Europy Północnej (Finlandia i Islandia)*, [w:] *Szkice o pozycji ustrojowej i statusie głowy państwa* (pr. zbior.), Kraków 2003, s. 35.

² W obrębie władzy sędziowskiej występuje zróżnicowanie na sądy o kompetencji ogólnej i sądy administracyjne. Zwieńczeniem systemów sądów są – odpowiednio – Sąd Najwyższy i Najwyższy Sąd Administracyjny.

Prezydenta Republiki oraz rządu (Rady Państwa), którego członkowie powinni cieszyć się zaufaniem parlamentu.³ Prezydent miał podejmować swe najważniejsze decyzje „w Radzie Państwa” (tj. wspólnie z rządem).

Obowiązująca od 2000 r. nowa Konstytucja Finlandii z 11 czerwca 1999 r. nie podtrzymała udziału Prezydenta Republiki w realizacji władzy ustawodawczej. Zgodnie z unormowaniem § 3 ust. 1 Konstytucji Eduskunta pozostaje jedynym organem władzy ustawodawczej, uprawnionym ponadto do decydowania o budżecie (finansach) państwa. Wedle § 3 ust. 2 Konstytucji z 1999 r. Prezydentowi Republiki przypisana została „władza rządzenia”. W sferze realizacji tej władzy Prezydent współdziała z rządem.

Do wejścia w życie Konstytucji z 1999 r. Prezydent Finlandii uczestniczył – na płaszczyźnie konstytucyjnej (a nierzadko: także praktycznej) – w realizacji dwóch władz: wykonawczej i ustawodawczej. Jego pozycję umacniał tryb wyboru, dokonywanego – do reformy z 1991 r. – pośrednio przez kolegium elektorów (a więc niezależnie od parlamentu). Od 1988 r. wybory te przeprowadzane były dwustopniowo. Reforma konstytucyjna z 1991 r. stworzyła przesłanki dla silniejszej legitymizacji wyboru Prezydenta; w miejsce wyboru przez kolegium elektorów wprowadzone zostały wybory powszechne i bezpośrednie.⁴

Wprowadzenie nowego trybu wyborów prezydenckich należy traktować jako istotną zmianę ustrojową w systemie konstytucyjnym Finlandii. W pierwszej kolejności dotyczy to zastąpienia wyboru pośredniego, tj. przez kolegium elektorów, wyborami powszechnymi i bezpośrednimi. Zmiana ta oznaczała, po pierwsze, umocnienie wpływu politycznego obywateli na obsadę urzędu Prezydenta. Po drugie, zmiana ta – potencjalnie – stwarzała możliwości wzmocnienia politycznej podmiotowości obywateli Finlandii, a zarazem prawdopodobieństwo wzmocnienia pozycji Prezydenta wskutek legitymizowania jego wyboru przez uczestników wyborów powszechnych i bezpośrednich. Stwarzała też szersze możliwości wystąpienia przy obsadzie stanowiska Prezydenta Republiki wątków plebiscytowych.

Konstytucja z 1999 r. utrzymała ustanowiony w 1991 r. tryb obsady urzędu Prezydenta Finlandii w wyborach powszechnych i bezpośrednich. Jednocześnie zawężyła gestię Prezydenta do ram władzy wykonawczej czy też – ujmując rzecz literalnie – do nieco szerszej pojmowanej „władzy rządzenia”. Podtrzymana, a nawet silniej wyakcentowana została zasada, że wykonuje on kompetencje w zakresie „władzy rządzenia” wspólnie z rządem. Konstytucja z 1999 r. przyjęła jednocześnie założenie, że członkowie rządu powinni mieć zaufanie parlamentu. Występujące do tej pory, w kategoriach prawnych, uzależnienie członków rządu od zaufania Prezydenta uległo osłabieniu na rzecz zwiększenia wpływu parlamentu.

³ § 2 zd. 2 pierwotnego tekstu Aktu o Formie Rządu

⁴ Pierwsze wybory w nowym trybie miały miejsce w 1994 r.

Zaufanie Prezydenta uległo – co najmniej – zrównoważeniu wymogiem zaufania Eduskunty, co oznaczało istotny krok w kierunku formuły rządów parlamentarnych. W szczególności wyraźniejsze stało się związanie losów ekipy rządowej ze składem i profilem politycznym oraz aprobatą aktualnej większości (z reguły: koalicyjnej) w parlamencie.

W perspektywie historycznej silnej pozycji Prezydenta sprzyjały uwarunkowania społeczne i geopolityczne. W pierwszych latach po uzyskaniu przez Finlandię – w 1918 r. – pełnej niepodległości i odrębności państwowej na rzecz wzmocnienia prezydentury przemawiała potrzeba zapewnienia młodemu państwu stabilnego przywództwa w warunkach ostrych konfliktów wewnętrznych oraz słabości i labilności fiński systemu partyjnego.

W zakresie ewolucji uregulowań trybu elekcji Prezydenta występuje znamienna – jakkolwiek tylko częściowa – analogia pomiędzy rozwiązaniami w Finlandii oraz we Francji po 1958 r. W obu państwach początkowo zastosowany został tryb pozaparlamentarnego wyboru pośredniego przez kolegium elektorów, by końcowo (we Francji od 1962 r.⁵) przyjąć formułę wyborów powszechnych i bezpośrednich. W obu państwach kwestia trybu obsady urzędu Prezydenta stanowiła przedmiot polemik doktrynalnych, a także zróżnicowanych preferencji politycznych.

W Finlandii już w okresie prac nad projektami Aktu o Formie Rządu (ostatecznie przyjętego w 1919 r.) współzawodniczyły ze sobą dwie koncepcje. Pierwsza z nich zakładała model wyborów bezpośrednich w dwóch turach głosowania, o ile pierwsza tura nie przyniosłaby rozstrzygnięcia absolutną większością głosów. Koncepcja druga zakładała dokonywanie wyboru Prezydenta przez parlament.⁶ W pracach nad Aktem o Formie Rządu z 1919 r. przeważała ostatecznie koncepcja pierwsza, istotnie jednak zmodyfikowana. Sprowadzała się ona do zastąpienia wyborów bezpośrednich wyborami pośrednimi dokonywanymi przez elektorów; bezpośrednimi i powszechnymi pozostały natomiast wybory elektorów.⁷

Na marginesie tej ewolucji warto nadmienić, iż idea bezpośrednich i powszechnych wyborów Prezydenta, przyjmowana w projektach konstytucyjnych w Finlandii w latach 1918–1919, należała do najwcześniej lansowanych koncepcji wyborów powszechnych głowy państwa. W rzeczywistości ustrojowej państw europejskich (i pozaeuropejskich), w większości wówczas stanowiących monarchie lub monarchie zastępowane dopiero co republikami, nie miała praktycznych pierwowzorów ustrojowych. Również w republikańskiej Francji przyjęto (od czasów III Republiki) model wyboru przez parlament, silnie uzależniający obsadę

⁵ E. Gdulewicz, *Parlament Republiki Francuskiej*, Warszawa 1993, s. 7.

⁶ Por. J. Nousiainen, *op. cit.*, s. 148; M. Grzybowski, *Finlandia. Zarys systemu ustrojowego*, Kraków 2007, s. 111.

⁷ M. Szczepanek, *Ewolucja systemu wyborów prezydenckich w Finlandii*, „Zeszyty Naukowe UJ”. Prace z Nauk Politycznych 1992, z. 49, s. 115–126.

urzędu Prezydenta od układu sił politycznych w parlamencie i oddziaływający stymulująco na funkcjonowanie parlamentarnej formy (systemu) rządów.

Do chwili wdrożenia ustawy konstytucyjnej z 26 czerwca 1987 r. (w praktyce: do wyborów prezydenckich w 1988 r.) Prezydent Republiki wybierany był na kadencję trwającą 6 lat przez specjalnie wybierane – w głosowaniu powszechnym i przy zastosowaniu zasady proporcjonalnej (w postaci systemu d'Hondta) – kolegium składające się z 301 elektorów. Zgromadzenie to (inaczej niż w przypadku kolegium elektorów w USA) odbywało posiedzenie plenarne, na którym następował wybór Prezydenta Finlandii.

W trakcie dwóch tur głosowania do wyboru konieczne było uzyskanie bezwzględnej większości głosów elektorskich. Do rozpoczęcia drugiej tury głosowania lista kandydatów pozostawała otwarta.⁸ Jeśli w pierwszej, a następnie w drugiej turze głosowania żaden z kandydatów nie otrzymał bezwzględnej większości głosów elektorskich, przeprowadzana była trzecia tura głosowania. Brali w niej udział tylko dwaj kandydaci, którzy w drugiej turze uzyskali największą liczbę głosów elektorskich. Prezydentem Finlandii zostawał kandydat (kandydatka) z większą liczbą głosów otrzymanych w trakcie trzeciej tury głosowania.

Próba odnalezienia „myśli przewodniej” przyjętego trybu prowadzi do hipotezy, że konstrukcję tę oparto na dwu konsekwentnych założeniach. Pierwsze z nich zakładało poszukiwanie kandydata cieszącego się poparciem większości absolutnej w dwu kolejnych głosowaniach z uwzględnieniem szerokiej palety pretendentów. Niespełnienie tego oczekiwania prowadziło do sięgnięcia po założenie drugie, poniekąd rezerwowe. Polegało ono na wyborze ograniczonym do dwójki kandydatów, którzy w drugiej turze uzyskali najszerokie poparcie, i przyjęcie konstrukcji balotażu pomiędzy nimi. Zwycięzca trzeciej tury głosowań stawał się Prezydentem Republiki.⁹

Wybór kolegium elektorów w wyborach powszechnych i bezpośrednich świadczył o demokratyzmie przyjętego rozwiązania. Był rozwiązaniem korzystnym z punktu widzenia podmiotowości obywateli niepodległego państwa, jakim stała się Finlandia. Stanowił zarazem – w perspektywie historycznej – istotny przełom w stosunku do sytuacji z okresu zależności Wielkiego Księstwa Finlandii od Rosji. Jednocześnie, choć pośrednio, tryb wyboru elektorów zdecydowanie legitymował Prezydenta, uniezależniając go – w samym podejściu do funkcji – od układu sił politycznych (partyjnych) w Eduskuncie.

Nowelizacja Aktu o Formie Rządu z 22 lipca 1991 r. – dokonana po długiej i żywej debacie politycznej¹⁰ – przyniosła zmianę trybu wyboru Prezydenta Re-

⁸ M. Grzybowski, *Systemy konstytucyjne państw skandynawskich*, Warszawa 1998, s. 71.

⁹ D. Arter, *Politics and Policy-Making in Finland*, Sussex–New York 1987, s. 80–89.

¹⁰ Na temat jej przebiegu por. D. Anckar, *Presidential Elections in Finland*, Åbo 1984, s. 126 i n.; w lit. polskiej St. Gebethner, *O genezie i ewolucji prezydenjalizmu w Finlandii*, „Studia Iuridica” 1986, z. 15.

publiki. Wybory dokonywane przez kolegium elektorów zostały zastąpione wyborem powszechnym i bezpośrednim.¹¹ Rozwiązanie to wzmocniło legitymizację osoby wybranej na urząd Prezydenta; uzyskała ona upoważnienie do sprawowania swej funkcji równorzędne z Eduskuntą (parlamentem).

Nowy tryb wyboru Prezydenta (a także rozwiązanie stosowane przed 1987 r.) nasuwa analogię z rozwiązaniami francuskimi. Wcześniejszy tryb wyborów pośrednich odbiegał, co prawda, od sposobu wyboru Prezydenta V Republiki Francuskiej z lat 1958–1962 (gdzie elekcji dokonywało znacznie szersze grono osób – sięgające ok. 80 tys. – sprawujących już funkcje z wyboru). W Finlandii bowiem grono elektorów było znacznie skromniejsze (301 osób) i składało się z osób specjalnie wybieranych po to, by następnie dokonali oni wyboru Prezydenta Republiki. Z punktu widzenia wyborców rozwiązanie to silniej eksponowało ich podmiotowość polityczną; dokonując wyboru elektorów wyborcy działali ze świadomością, że formułują gremium, którego zadaniem (jedynym) stanie się obsada stanowiska głowy państwa. Kolegium elektorów w Finlandii było gremium odrębnym od parlamentu (w społeczności szerokiego kolegium elektorów¹² we Francji uczestniczyli członkowie parlamentu; stanowiąc – co prawda – nikły ułamek składu dokonujących wyboru).

Pozostawienie parlamentu poza trybem wyboru Prezydenta Finlandii (z wyjątkiem propozycji poprzedzających uchwalenie Aktu o Formie Rządu z 1919 r. oraz elekcji pierwszego prezydenta po uzyskaniu niepodległości K. J. Ståhlberga¹³) jest o tyle istotne, że oznaczało – niemal od początku funkcjonowania Republiki – występowanie niezależnego od Eduskunty sposobu legitymowania tego urzędu, działającego paralelnie z wyborami parlamentarnymi. Istnienie tego odrębnego „kanału reprezentacji” stwarzało piastowaniu urzędu Prezydenta Republiki przesłanki dla bardziej swobodnego pełnienia tej funkcji, bez uzależnienia od układu sił w parlamencie i występowania tam sprzyjającej Prezydentowi większości parlamentarnej. Jeśli dodać sięganie po tę funkcję polityków o silnej osobowości (jak Juha Paasikivi), sprzyjających uwarunkowaniach geopolitycznych (jak Urho Kekkonen)¹⁴ czy sporej dozie zaufania społecznego i osobistego autorytetu (jak Mauno Koivisto) oraz brak ograniczeń czasowych reelekcji (Paasikivi i Koivisto

¹¹ Warto odnotować, że po nowelizacji Konstytucji w 1987 r. zastosowano – w toku wyborów z 1988 r. – jednorazowo przejściowy (kompromisowy) wariant wyboru Prezydenta. Wybory rozpoczęto od zastosowania nowego rozwiązania, tj. elekcji powszechnej i bezpośredniej, stawiając kandydatom wymóg uzyskania bezwzględnej większości głosów. Wobec nieuzyskania przez żadnego z pretendentów oczekiwanej większości sięgnięto – w drugiej turze – po dotychczas stosowane rozwiązanie, tj. wybór dokonany przez elektorów (wybranych w wyborach powszechnych i bezpośrednich).

¹² Skład ten, jak trafnie podnosi E. Gdulewicz (*System konstytucyjny Francji*, Warszawa 2000, s. 38), zbliżał się do grona osób dokonujących – w wyborach pośrednich – wyłonienia senatorów.

¹³ M. Grzybowski, *Finlandia – zarys systemu...*, s. 111.

¹⁴ B. Szordykowska, *Historia Finlandii*, Warszawa 2011, s. 314–322.

pełnili funkcję prezydenta wybierani dwukrotnie, zaś Kekkonen – czterokrotnie w latach 1956–1981), to suma tych okoliczności niewątpliwie sprzyjała umocnieniu pozycji prezydenta.

Jednocześnie w omawianych tu rozwiązaniach ustrojowych Finlandii można dopatrzeć się analogicznych uzasadnień (jakkolwiek czasowo wcześniejszych), które stały się przesłankami ukształtowania statusu prezydenta w V Republice Francuskiej jako organu o legitymacji niezależnej od parlamentu.¹⁵ Obecnie obowiązująca konstytucja dopuszcza tylko jedną reelekcję przy sześcioletniej (dłuższej o połowę niż parlamentarna) kadencji.¹⁶

ROLE USTROJOWE, FUNKCJE I KOMPETENCJE PREZYDENTA FINLANDII NA GRUNCIE KONSTYTUCJI Z 1999 R.

Inicjując reformy konstytucyjne pod koniec lat 80. XX stulecia, parlamentarzyści i partie polityczne Finlandii nie zakładali zmiany fundamentalnych założeń systemu politycznego Finlandii; dopuszczali natomiast dokonanie korekty relacji oraz podziału kompetencji w obrębie klasycznego trójkąta władzy, tj. w relacjach pomiędzy parlamentem a Prezydentem i rządem.¹⁷ Jednocześnie akcentowano konieczność wzmocnienia pierwiastka parlamentarnego. W 1990 r. Eduskunta zobligowała rząd do „lepszego uregulowania kwestii podziału kompetencji między parlamentem a rządem i Prezydentem Republiki, które to uregulowania mają zmierzać w kierunku wzmocnienia pozycji parlamentu”.¹⁸ W dwa lata później parlament skierował do rządu apel, by w ramach reformowania konstytucji zbliżyć dwa organy naczelne: parlament i Prezydenta.

Przyjęta 11 czerwca 1999 r. i obowiązująca od 2000 r. nowa kompleksowa Konstytucja Finlandii oparta została na specyficznej symbiozie elementów parlamentarnego systemu rządów z elementami ukształtowanego przez tradycję systemu semiprezydenckiego.

Parlament stał się, z mocy nowej konstytucji, zasadniczym organem władzy ustrojodawczej i ustawodawczej. Zachował kompetencje w sferze decydowania o przedmiocie konsultatywnego referendum ogólnonarodowego oraz uprawnienia w sferze politycznej kontroli nad rządem i członkami rządu. Dodatkowo parlament zachował pewien wpływ na kształtowanie polityki zagranicznej państwa, będącej obszarem uprawnień prezydenta i rządu. Wiele umów międzynarodowych objętych zostało wymogiem zatwierdzenia przez parlament; w szczególności dotyczyło to umów wkraczających w sferę wymagającą regulacji ustawowej,

¹⁵ W. Skrzydło [w:] *Ustroje państw współczesnych*, t. 1, Lublin 2002, s. 156–158.

¹⁶ Por. art. 54 Konstytucji Finlandii z 11 czerwca 1999 r.

¹⁷ Por. J. Nousiainen, *Background of the Reform*, [w:] *The Finnish System of Government: From a Mixed Constitution to Parliamentarism*, <http://www.om.fi/constitution/3344.htm>

¹⁸ Por. S. Sagan, V. Serzhanova, *Konstytucja Finlandii*, Rzeszów 2003, s. 42.

decydowania o wojnie i pokoju oraz przygotowania decyzji dotyczących (m.in.) Finlandii, a podejmowanych w obrębie organizacji międzynarodowych (zwłaszcza Unii Europejskiej).

Nowa Konstytucja Finlandii nie zawiera unormowań określających *expressis verbis* role ustrojowe oraz funkcje Prezydenta Republiki. Uściśla natomiast zasadę podejmowania decyzji przez Prezydenta, stanowiąc – w art. 58 *ab initio*, że „podejmuje [on] decyzje w Rządzie na podstawie projektów decyzji przygotowanych przez Rząd”. Jednocześnie przewiduje, że Prezydent może nie podjąć decyzji zgodnej z projektem rządowym; tym samym dopuszcza – po stronie Prezydenta – możliwość odmowy wobec przedłożeń rządowych. Co więcej, reguluje dalszy tok procesu decyzyjnego w takiej sytuacji. Stanowi, że jeżeli Prezydent nie podejmie decyzji zgodnie z projektem rządowym, to „sprawa wraca do Rządu w celu przygotowania”. Wówczas „decyzja o przyjęciu bądź odrzuceniu propozycji rządowej zostaje podjęta zgodnie z nowym projektem decyzji Rządu”.

Konstytucyjny model procesu decyzyjnego, stanowiący zasadę z pewnymi wyłączeniami, został oparty na mechanizmie wewnętrznego hamowania się dwu organów: Prezydenta Republiki, pochodzącego z wyborów powszechnych i bezpośrednich (a zatem niezależnego od układu sił w parlamencie), i rządu, którego członkowie (ministrowie) ponoszą odpowiedzialność polityczną przed parlamentem.¹⁹ Taki mechanizm odpowiada sygnalizowanej uprzednio symbiozie pierwiastka parlamentarnego z pierwiastkiem prezydenckim (semiprezydencckim) i pozwala na ich wzajemne powściągnięcie się.

Jak wspomniano, wskazany tu mechanizm współdziałania Prezydenta Republiki i rządu doznaje określonych konstytucyjnie wyłączeń. Nie funkcjonuje on w zakresie powoływania (przez Prezydenta) rządu lub ministra, jak też przy przyjmowaniu rezygnacji rządu lub ministra. Nie ma zastosowania przy wydawaniu przez Prezydenta aktu o zarządzeniu przedterminowych wyborów parlamentarnych. Nie stosuje się w odniesieniu do decyzji Prezydenta o charakterze indywidualnym, np. przy korzystaniu z prawa łaski lub decydowania o sprawach osób fizycznych bądź w sprawach niewymagających rozpatrywania na plenarnych posiedzeniach rządu; nadto w sprawach wyliczonych w ustawie o autonomii Wysp Alandzkich.

Analiza wspomnianych tu wyłączeń pozwala na sformułowanie hipotezy, że konstytucyjny mechanizm zwrotnego „powściągnięcia się” Prezydenta i rządu nie działa w zakresie sprawowania przez Prezydenta roli swoistego arbitra²⁰ w kon-

¹⁹ Art. 60 Konstytucji z 1999 r.; por. również J. Nousiainen, *From Semipresidentialism to Parliamentary Government. Political and Constitutional Developments in Finland*, „Scandinavian Political Studies” 2001, vol. 24, nr 2.

²⁰ Specyficzną (atypową) grupę stanowią kompetencje decydowania o sprawach Wysp Alandzkich, co wynika z uregulowań dotyczących ich autonomii. Por. G. Bonusiak, *Statut Wysp Alandzkich*, Rzeszów 2009, s. 36–45.

flickie Eduskunta (większość parlamentarna) – rząd (są to przypadki rezygnacji rządu lub ministra oraz przedterminowych wyborów do Eduskunty) oraz – co naturalne – przy powoływaniu nowego rządu lub członków rządu. Nadto mechanizm ten nie działa w odniesieniu do decyzji indywidualnych, podejmowanych przez Prezydenta w ramach „rutynowych” kompetencji głowy państwa.

Mechanizm współdziałania i wzajemnego powściągnięcia się częściowo różni się od modelu relacji pomiędzy Prezydentem a rządem V Republiki (co będzie przedmiotem dalszych porównań). W tym miejscu warto odnotować, że podstawowa różnica funkcjonalna sprowadza się do okoliczności, że – inaczej niż we Francji – prezydencka odmowa wobec propozycji rządowej nie zamyka procesu decyzyjnego, ale oznacza konieczność przedłożenia przez rząd nowej (w domyśle: innej, a co najmniej: skorygowanej) propozycji rządowej. Przy ścisłym uzależnieniu rządu od większości parlamentarnej (co wynika – pośrednio – z politycznej odpowiedzialności rządu przed Eduskuntą), prowadzi to do konieczności swoistego „wypośrodkowania” propozycji rządowych w przestrzeni wyznaczonej z jednej strony stanowiskiem Prezydenta, z drugiej – preferencjami większości parlamentarnej.²¹

Konstytucja Finlandii z 1999 r. silnie akcentuje zasadę parlamentarnej formy państwa w odniesieniu do procesu formowania rządu. Odmienne niż w Akcie o Formie Rządu z 1919 r., gdzie wiodąca rola w tym zakresie przypisana była Prezydentowi Republiki, art. 61 obowiązującej Konstytucji pierwszoplanowe znaczenie przydaje parlamentowi – Eduskuncie. To parlament „dokonuje wyboru premiera”, który „następnie zostaje powołany na urząd przez Prezydenta Republiki”. Co więcej, Prezydent „powołuje innych ministrów”, ale czyni to „zgodnie z propozycją wniesioną przez premiera”.

Z przytoczonych sformułowań Konstytucji z 1999 r. jednoznacznie wynika rozstrzygająca rola Eduskunty w odniesieniu do obsady stanowiska szefa rządu. Prezydentowi przypisana została rola następcza, w gruncie rzeczy – ratyfikacyjna (i – wydaje się – bez możliwości wyrażenia sprzeciwu). Dodatkowo, powołanie ministrów przez Prezydenta nastąpić ma „zgodnie z propozycją... premiera”, co znaczy, że i w tym obszarze Prezydent pozbawiony został głosu decyzyjnego, zaś jego rola stała się, *de iure* (i *de facto*) – rolą „notariusza” wobec propozycji uprzednio powołanego szefa rządu.

Parlamentarny charakter formy rządu potwierdzają dalsze unormowania Konstytucji z 1999 r. Zgodnie z art. 61 Konstytucji przed wyborem premiera frakcje reprezentowane w Eduskuncie negocjują program polityczny oraz skład rządu. Na podstawie wyników owych negocjacji oraz po wysłuchaniu opinii przewodni-

²¹ Taki pogląd wyraził m.in. Prezydent Finlandii w l. 1994–2000 Martti Ahtisaari. Był on zwolennikiem przewagi urzędu Prezydenta nad premierem. Por. B. Szordykowska, *op. cit.*, s. 327–328.

czącego parlamentu Prezydent informuje parlament o kandydaturze na stanowisko premiera. Kandydat zostaje wybrany na urząd premiera, jeśli uzyska poparcie więcej niż połowy głosów w Eduskuncie oddanych w głosowaniu jawnym. Jeśli kandydat nie uzyska wymaganej większości, zgłasza się inną kandydaturę w tym samym trybie. Druga procedura jest zatem powtórzeniem pierwszej, zaś rola Prezydenta w toku obu procedur pozostaje identyczna. Jeśli druga procedura nie przyniesie kandydatowi poparcia bezwzględnej większości deputowanych, Konstytucja nakazuje przeprowadzić trzecie głosowanie, w wyniku którego premierem zostaje wybrana osoba, uzyskująca w tym głosowaniu najwięcej głosów. Tym samym o wyborze osoby premiera rozstrzyga – w każdej z trzech procedur – wynik głosowania w parlamencie. Dodatkową gwarancją parlamentarnego charakteru rządu jest unormowanie, że parlament musi obradować na sesji, gdy powołuje się rząd oraz gdy jego skład zostaje istotnie zmieniony. Unormowanie to stanowi zabezpieczenie przed możliwością uformowania rządu (decyzją Prezydenta) lub dokonanie jego istotnej rekonstrukcji z pominięciem parlamentu działającego *in pleno*.

Konstytucja gwarantuje parlamentowi dominujący wpływ nie tylko na skład rządu, ale także – na ocenę programu jego działania. Zgodnie z art. 62 Konstytucji rząd winien niezwłocznie (a więc inaczej niż w V Republice Francuskiej) przedstawić swój program parlamentowi w formie exposé. Analogiczny obowiązek konstytucyjny – co warto odnotować – spoczywa na rządzie w przypadku, gdy skład rządu zostanie w sposób istotny zmieniony.

Wymóg zaufania parlamentu tak w stosunku do całego rządu, jak i w odniesieniu do poszczególnych ministrów jest niezbędnym prawnym (konstytucyjnym) wymogiem ich funkcjonowania. Zgodnie bowiem z art. 64 zd. 3 Konstytucji Prezydent bezwzględnie musi zdymisjonować rząd lub ministra, jeśli któryś z nich przestał cieszyć się zaufaniem parlamentu i to „nawet, gdy prośba o to nie została złożona”. Dyrektywa konstytucyjna z art. 64, zd. 3 ujęta została przeto w sposób kategoryczny. Nie pozostawia ona Prezydentowi żadnego pola do podjęcia decyzji uznaniowej bądź cechującej się marginesem dyskrecjonalności.²²

Również w przypadku rezygnacji rządu lub ministra z ich własnej inicjatywy Konstytucja nie pozostawia Prezydentowi swobody decyzji. Zgodnie bowiem z art. 64 zd. 1 „Prezydent Republiki odwołuje Rząd lub ministra na podstawie rezygnacji złożonej na własną prośbę”. Ujęcie tego unormowania – sądzić należy – nie pozostawia miejsca na nieuwzględnienie przez Prezydenta zgłoszonej przez rząd lub ministra ich rezygnacji. Nieco odmienny wniosek należy natomiast sformułować w odniesieniu do działania Prezydenta w reakcji na wniosek premiera o odwołanie ministra (z inicjatywy własnej szefa rządu). W tym wypadku art. 64

²² V. Serzhanova, *Relacje między parlamentem a rządem Finlandii*, Rzeszów 2007, s. 72–77.

zd. 2 stanowi *expressis verbis*, że „Prezydent może... odwołać ministra...”. W zestawieniu z wykładnią art. 64 zd. 1 przyjąć trzeba, że w takiej sytuacji Prezydent nie jest bezwzględnie związany wnioskiem premiera; *ergo* – może przychylić się do wniosku lub też – kierując się własną oceną ministra i sytuacji politycznej (zwłaszcza w układzie: Eduskunta – rząd) wniosku premiera nie uwzględnić.

Złożoność relacji w układzie: Prezydent Republiki–rząd ukazuje ujęcie art. 65 Konstytucji Finlandii. Przepis ten stanowi:

Rząd posiada obowiązki, określone w stosownych postanowieniach niniejszej Konstytucji, jak również inne obowiązki rządowe i administracyjne, które nałożono na rząd lub ministra, lub które nie mieszczą się w zakresie kompetencji Prezydenta Republiki oraz innych organów władzy publicznej.

Rząd wykonuje decyzje Prezydenta.

Egzegeza przytoczonego unormowania konstytucyjnego prowadzi do wyodrębnienia – z punktu widzenia relacji z Prezydentem – dwu zakresów działania rządu Finlandii. Zakres pierwszy to sfera, w obrębie której rząd występuje w roli realizatora decyzji Prezydenta Republiki. W tej sferze trzeba założyć występowanie relacji podporządkowania działań (wykonawczych) rządu decyzjom Prezydenta. Zakres przedmiotowy tej sfery wyznaczają granice decyzyjnej gestii Prezydenta Republiki.

Drugi zakres działań rządu to sfera, w której realizuje on głównie zadania określone aktami parlamentu (przeważnie: ustawami) oraz zadania własne, konstytucyjnie lub ustawowo przypisane rządowi. Zgodnie z art. 65 Konstytucji „Rząd posiada obowiązki, określone w stosownych postanowieniach Konstytucji”, jak również „inne obowiązki rządowe i administracyjne, które nałożono na Rząd (lub ministra), lub które nie mieszczą się w zakresie kompetencji Prezydenta Republiki oraz innych organów władzy publicznej”.

Ze sformułowań przytoczonego przepisu wynika pośrednio, że ustrojodawca konstytucyjny przyjął konstrukcję swoistego domniemania właściwości na rzecz rządu w sferze rządzenia i administrowania w skali państwa. W myśl tej konstrukcji kompetencje Prezydenta oraz innych niż rząd organów władzy publicznej winny zostać określone konstytucyjnie lub ustawowo. Natomiast pozostałe kompetencje w sferze rządzenia-zarządzania (administrowania) albo zostały wyraźnie przypisane rządowi albo też – mimo braku wyraźnego przypisania – należą do sfery uprawnień rządu na podstawie unormowania art. 65 zd. 1 Konstytucji.

Właściwość i kompetencje Prezydenta nie podlegają wspomnianemu domniemaniu właściwości. Należy ich zatem poszukiwać w pozytywnie ujętych unormowaniach konstytucyjnych oraz ustawowych.

Prezydent Republiki nie dysponuje prawem inicjatywy ustawodawczej.²³ Konstytucja natomiast pozostawia w gestii Prezydenta kierowanie polityką zagraniczną. Nawiązuje w tym do tradycji funkcjonowania państwa od uzyskania niepodległości oraz do uregulowań Aktu o Formie Rządu z 1919 r.²⁴ Prezydent nie jest jednak – w ujęciu konstytucyjnym z 1999 r. – samodzielny autorem w kształtowaniu polityki zagranicznej Finlandii. Zgodnie z ujęciem art. 93 zd. 1 Konstytucji kieruje on polityką zagraniczną Finlandii „we współpracy z Rządem”.

Konstytucja nie detalizuje unormowań w odniesieniu do przyjętej zasady kooperacji w kierowaniu polityką zagraniczną Finlandii. Przewiduje natomiast pewne modyfikacje zakresu podmiotowego kooperacji w odniesieniu do decydowania o sprawach wojny i pokoju; zgodnie bowiem z art. 93 zd. 3 Konstytucji „Prezydent decyduje o sprawach wojny i pokoju za zgodą Parlamentu”.

Unormowanie to sygnalizuje inny jeszcze rys konstytucyjnego modelu formy rządów, urzeczywistnionego w ujęciu wytyczonym przez Konstytucję z 1999 r.: poszerzenie wpływu parlamentu (a więc zwiększenie roli czynnika parlamentarnego w sferze decydowania o stosunkach zewnętrznych Republiki Finlandii), a zatem – w sferze stanowiącej do wejścia w życie Konstytucji z 1999 r. domenę władzy Prezydenta. Zgodnie z art. 93 zd. 2 Konstytucji parlament został upoważniony do zatwierdzenia przyjęcia przez Finlandię zobowiązań międzynarodowych oraz ich wypowiedania, jak również do decydowania o wprowadzeniu w życie tych zobowiązań w określonym konstytucyjnie trybie ich realizacji.

Takie ujęcie powoduje niewątpliwie uszczuplenie roli Prezydenta jako „głowy państwa”, a zwłaszcza – dość tradycyjnie przypisywanych „głowom państw” kompetencji w zakresie ratyfikacji i wypowiedania zawartych (przez rząd) umów międzynarodowych. Kompetencje przypisane fińskiej Eduskuncie w art. 93 zd. 2 praktycznie eliminują decyzyjność Prezydenta Finlandii w zakresie ratyfikacji i wypowiedania umów międzynarodowych i stanowią dotkliwe ograniczenie jego roli w zakresie kształtowania relacji prawnych (umownych) Finlandii z innymi państwami oraz organizacjami międzynarodowymi.²⁵

Również w zakresie przygotowywania (określenia) stanowiska Finlandii w sprawie decyzji podejmowanych w Unii Europejskiej Konstytucja eksponuje – w art. 93 zd. 4 – rolę Rządu. Czyni go też organem odpowiedzialnym za przygotowanie stanowiska „na szczeblu narodowym”; dopuszcza również, że określone

²³ Zgodnie z art. 70 Konstytucji prawo inicjatywy ustawodawczej w formie projektu ustawy rządowej przysługuje rządowi, a w formie wniosku ustawodawczego (w czasie sesji parlamentu) – deputowanemu (także – indywidualnie).

²⁴ L. A. Puntila, *Finlands politiska historia 1809–1966*, Helsingfors 1972, s. 125–126, 128–133, 135–142; O. Jusilla, S. Hentilä, J. Nevakivi, *Historia polityczna Finlandii, 1809–1999*, Kraków 2001, s. 145–147, 152–167.

²⁵ Są one kolejną oznaką „parlamentaryzacji” konstytucyjnego systemu rządów w porównaniu z Aktem o Formie Rządu z 1919 r.

decyzje w tym zakresie (np. wymuszające zmiany w regulacjach ustawowych, tj. pochodzących od parlamentu) wymagać mogą zgody Eduskunty. Niektóre z tych spraw określa *expressis verbis* sama Konstytucja, stanowiąc w art. 94, że zgoda parlamentu przewidziana jest dla przyjęcia traktatów i innych zobowiązań międzynarodowych, które mieszczą postanowienia dotyczące materii ustawowej bądź wymagają zgody parlamentu z innych powodów określonych w Konstytucji. Zgoda parlamentu jest wymagana również do wypowiedzenia wspomnianych tu zobowiązań.²⁶

Konstytucja uregulowała kwestię prawnych instrumentów wdrażania w krajowym porządku prawnym Finlandii przyjętych traktatów oraz innych zobowiązań międzynarodowych. Przewiduje w tym zakresie swoistą dychotomię: umowy te podlegają wdrożeniu bądź przy pomocy ustaw (a więc aktów stanowionych przez parlament), o ile dotyczą materii ustawowych, bądź przy pomocy rozporządzeń Prezydenta Republiki. Z punktu widzenia przyjętej formuły ustrojowej oznacza to charakterystyczny kompromis między pierwiastkiem parlamentarnym (silnie eksponowanym w Konstytucji z 1999 r.) a pierwiastkiem prezydenckim (stanowiącym element kontynuacji tradycji ustrojowej, trwającej od 1919 r.).²⁷

Znamienne dla podziału ról i właściwości naczelných organów Republiki są unormowania art. 96–97 Konstytucji Finlandii z 1999 r. co do wpływu na kształtowanie stanowiska narodowego Finlandii w odniesieniu do rozstrzygania spraw w organach Unii Europejskiej. W pewnym oderwaniu od tradycji ustrojowej (i uregulowania zawartego a Akcie o Formie Rządu z 1919 r.) obowiązująca Konstytucja Finlandii daje priorytet oddziaływaniom parlamentu.

Zgodnie z art. 96 Konstytucji to parlament rozpatruje projekty ustaw, umów i inne sprawy, co do których decyzje podejmuje Unia Europejska, o ile sprawy te leżą z natury swej w gestii parlamentu. Projekty ukształtowane w tym zakresie, na szczeblu rządowym lub unijnym, przekazywane są Eduskuncie. W parlamencie rozpatruje te projekty Wielka Komisja (stanowiąca – w pomniejszeniu – emanację składu partyjno-politycznego Eduskunty) oraz komisja merytorycznie właściwa; zaś w sprawach bezpieczeństwa i spraw zagranicznych – parlamentarna Komisja Spraw Zagranicznych. Rada Przewodniczących Eduskunty (kolegialny organ

²⁶ Zgodnie z art. 94 zd. 3 uchwała Eduskunty dotycząca przyjęcia lub wypowiedzenia zobowiązania międzynarodowego wymaga większości (zwykłej) oddanych głosów. W sytuacji, gdy zobowiązanie wymusza zmianę konstytucji lub zmianę granic państwowych, wymagana jest większość kwalifikowana 2/3 oddanych głosów. Nadto ustrojodawca konstytucyjny zastrzegł, że „zobowiązanie międzynarodowe nie może zagrażać demokratycznym osnowom Konstytucji” (art. 94 zd. 5).

²⁷ Zgodnie z art. 95 zd. 5 Konstytucji z 1999 r. ustawa może stanowić, że do wprowadzenia zobowiązania międzynarodowego wymagane jest wydanie rozporządzenia. Parlament zatem, stanowiąc stosowną ustawę, może dopuścić do dalszej regulacji „wdrożeńowej” pochodzącej od Prezydenta. Ustawowo określone mają być natomiast zasady publikacji traktatów i innych zobowiązań międzynarodowych (art. 95 zd. 6).

kierowniczy, uformowany z uwzględnieniem składu politycznego) może poddać daną sprawę debacie na sesji plenarnej. Konstytucja zastrzega jednak, iż w takiej sytuacji parlament nie podejmuje żadnych decyzji.²⁸ Zastrzeżenie to wynika, wydaje się, z obawy o możliwość decyzyjnego wkroczenia Eduskunty w zakres właściwości Prezydenta i rządu jako organów kooperatywnie kierujących polityką zagraniczną Finlandii.²⁹ Parlament i parlamentarna Komisja Spraw Zagranicznych jest też uprawnionym konstytucyjnie (art. 97) adresatem informacji dotyczących spraw międzynarodowych oraz raportów dotyczących polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, zaś Wielka Komisja Eduskunty – rządowych raportów o przygotowaniu spraw w organach (gremiach decyzyjnych) Unii Europejskiej.³⁰

POZYCJA USTROJOWA PREZYDENTA REPUBLIKI FINLANDII – ZŁAGODZONY SEMIPREZYDENCJALIZM CZY ZRACJONALIZOWANY PARLAMENTARYZM?

System konstytucyjny Finlandii, zdeterminowany unormowaniami Aktu o Formie Rządu z 1919 r. (oraz innymi aktami rangi konstytucyjnej) określany był najczęściej jako system semiprezydencjalny lub prezydencko-parlamentarny.³¹ Reformy konstytucyjne schyłku lat 80. i lat 90. toczyły się pod hasłem umocnienia pozycji i kompetencji fińskiego parlamentu – jednoizbowej, 200-osobowej Eduskunty.

Analiza uregulowań kompleksowej Konstytucji Finlandii z 13 czerwca 1999 r. nasuwa pytania, w jakim stopniu nowa postać systemu konstytucyjnego tego państwa pozostaje adekwatna do stosowanych dotychczas określeń, w jakim natomiast stopniu – wymusza konieczność dokonania rewizji dotychczasowych typologii ustrojowych.

Odpowiedź na postawione tu pytania nie jest jednoznaczna. Przy jej udzieleniu konieczne staje się uwzględnienie kilku czynników różnej natury. Po pierwsze, użyteczne wydaje się przyrównanie systemu ustrojowego Finlandii do systemu uznawanego przez długi czas za modelowy (a co najmniej: za najszerzej eksponowany) w kategorii systemów semiprezydencckich, tj. do modelu ustrojowego V Republiki Francuskiej w jego postaci po 1962 r. i następnie – po reformach kon-

²⁸ Art. 96 zd. 6 Konstytucji z 1999 r.

²⁹ Pośrednio może to oddziaływać – ponadto – obawa o rozmycie odpowiedzialności za kształtowanie stanowiska Finlandii jako państwa członkowskiego UE, a także – obawa o dysfunkcjonalność decydowania przez organ zbyt liczebny (obejmujący 200 deputowanych).

³⁰ Rada Przewodniczących Eduskunty może zadecydować o poddaniu tych raportów debacie na posiedzeniu plenarnym parlamentu; Eduskunta nie podejmuje jednak – w takim przypadku – żadnych decyzji (art. 97 zd. 3).

³¹ Por. J. Nousiainen, *The Finnish Political System*, s. 239–240; w lit. polskiej S. Gebethner, *op. cit.*; J. Osiński, *Prezydent Republiki Finlandii*, [w:] *Prezydent w państwach współczesnych*, red. J. Osiński, Warszawa 2000, s. 45 i n.

stytucyjnych z 2000 i 2008 r. Po drugie, celowe wydaje się porównanie ogólnych założeń ustrojowych Republiki Finlandii (w ujęciu konstytucyjnym z 1999 r.) z założeniami ustrojowymi V Republiki Francuskiej. Po trzecie wreszcie, pożądana wydaje się analiza porównawcza nie tylko unormowań prawnych (głównie: konstytucyjnych) ale także – praktyki funkcjonowania systemu ustrojowego Finlandii od roku 2000 (tj. od wejścia w życie obowiązującej konstytucji), ze szczególnym uwzględnieniem praktyki działania Prezydenta Republiki. Uwzględnienie wspomnianych trzech aspektów wydaje się pomocne w dokonaniu charakterystyki systemu ustrojowego Finlandii (a zwłaszcza instytucji Prezydenta) i – w dalszej kolejności – może posłużyć jego zaklasyfikowaniu w ramach szerszej stosowanych typologii systemów ustrojowych.

Przystępując do porównania systemu konstytucyjnego Finlandii (z uwzględnieniem jego ewolucji) z systemem konstytucyjnym V Republiki Francuskiej (po 1962 r.), warto na wstępie podkreślić, że formowaniu się systemu fińskiego (finlandzkiego) nie towarzyszyła zwarta (koherentna) koncepcja ustrojowa, wywodząca się od określonej osoby czy z jednego ośrodka myśli politycznej. Postanowienia Aktu o Formie Rządu z 1919 r. kształtowane były pod naciskiem potrzeb chwili, okoliczności geopolitycznych i wewnętrznych państwa, które świeżo uzyskało niepodległość i znalazło się na skrzyżowaniu zróżnicowanych tendencji politycznych i ustrojowych bezpośrednio po zakończeniu zawieruchy wojennej lat 1914–1918. Jakkolwiek Francja schyłku lat 50. ubiegłego stulecia również znalazła się na politycznym rozdrożu, to podwaliny pod konstrukcję ustrojową V Republiki kładzono w warunkach niepowodzeń klasycznego parlamentaryzmu IV Republiki i w obliczu nowych wyzwań, wymagających sprawnej (i elastycznej zarazem) egzekutywy.³² Przyjmując w odniesieniu do Finlandii za E. Gdulewicz³³ sekwencję szacowania kompetencji Prezydenta w V Republice Francuskiej zgodną z wyliczeniem zawartym w art. 5 Konstytucji, trzeba wskazać, że Konstytucja Finlandii nie przypisuje Prezydentowi funkcji „strażnika konstytucji”. Nie daje mu również prawa inicjatywy w sprawie zmiany konstytucji ani możliwości poddania zmian pod głosowanie powszechne (referendum).³⁴ Co więcej, Prezydent utracił prawo inicjatywy ustawodawczej (co oznacza zasadniczy regres w porównaniu z Aktem z 1919 r.). Brak także możliwości wystąpienia

³² E. Gdulewicz, *System konstytucyjny Francji*, Warszawa 2000, s.12-13

³³ E. Gdulewicz, *Prezydent V Republiki Francuskiej w świetle rozwiązań konstytucyjnych i praktyki*, [w:] *Instytucja prezydenta we współczesnym świecie*, Senat RP, Warszawa 1993, s. 6; Por. też: E. Popławska, *Instytucja prezydenta w systemie politycznym V Republiki Francuskiej*, Warszawa 1995.

³⁴ Zgodnie z § 73 zmiany konstytucji dokonują się w parlamencie, przy zachowaniu „skandynawskiego modelu” zatwierdzania ich przez dwa kolejne składy Eduskunty. Wybory drugiego składu (kolejnej kadencji) stwarzają okazję do ustosunkowania się do propozycji zmian przez wyborców Eduskunty.

przez Prezydenta o kontrolę konstytucyjności (przy braku sądu konstytucyjnego kontrolę tę, obok Komisji Konstytucyjnej Eduskunty, sprawuje *de facto* Sąd Najwyższy).

W stosunkach z Eduskuntą Prezydent zachował prawo przedterminowego rozwiązania parlamentu i zarządzenia przedterminowych wyborów; § 26 Konstytucji wymaga jednakże, by o rozwiązanie wnioskował – w sposób uzasadniony – premier (Prezydent nie może rozwiązać parlamentu z własnej inicjatywy) i by decyzja była podjęta po wysłuchaniu opinii frakcji parlamentarnych. Parlament w takim przypadku sam określa termin zakończenia swych obrad przed wyborami powszechnymi. Pole dla prezydenckiego arbitrażu³⁵ jest zatem wydatnie zawężone; dodatkowo konstytucja wyznacza termin zebrania się nowo wybranego parlamentu na pierwsze posiedzenie po wyborach (parlament poprzedniej kadencji może zadecydować o wcześniejszym terminie posiedzenia³⁶).

Konstytucja z 1999 r. zachowała model dwuczłonowej egzekutywy³⁷, ale zasadniczo zredukowała (także w porównaniu z wcześniejszą praktyką, zwłaszcza „ery Koekkonena”) wpływ Prezydenta na powoływanie premiera i członków rządu. Trwająca od ćwierćwiecza tendencja do opierania rządu na powyborczych koalicjach większościowych przyczyniła się do pomniejszenia realnego udziału Prezydenta w zakulisowych zabiegach o stworzenie koalicji większościowej lub powołanie rządu mniejszościowego tolerowanego w parlamencie i wspieranego przez Prezydenta.³⁸

Również prawo do dymisjonowania rządu lub jego członków straciło na znaczeniu; są to bowiem sytuacje wymuszone utratą zaufania parlamentu (Prezydent utracił, gwarantowaną przez Akt z 1919 r., możliwość odmowy przyjęcia dymisji rządu lub dyskrecjonalnego odwołania ministra).

Inaczej niż w V Republice Francuskiej, Prezydent Finlandii nie przewodniczy rutynowym posiedzeniom rządu. Zgodnie z § 66 Konstytucji to premier kieruje pracami rządu; Prezydent nie może bezwarunkowo odrzucić przedłożenia rządowego (jakkolwiek może nie podjąć decyzji w przedstawionej przez rząd sprawie, co wymusza konieczność przedstawienia nowej wersji przedłożenia rządowego). Do zakresu upoważnień zawartych w Konstytucji lub ustawie ograniczone zostało (w § 80 Konstytucji) prawo Prezydenta do wydawania dekretów.

Praktyka Finlandii ukształtowała zwyczaj składania dymisji rządu w momencie wyboru nowego Prezydenta Republiki. Prezydent nie dysponuje obecnie

³⁵ J. Szymanek, *Arbitraż polityczny głowy państwa*, Warszawa 2009, s.113–115.

³⁶ *Konstytucja Finlandii z 1999 roku*, wstęp i tłum. J. Osiński, Warszawa 2003, s. 73.

³⁷ Szerzej por. H. Paloheimo, *The Rising Power of the Prime Minister in Finland*, „Scandinavian Political Studies” 2003, vol. 26, nr 3.

³⁸ Por. J. Osiński [w:] *Konstytucja Finlandii z 1999 r. Wstęp*, s. 44; M. A. Mogunowa, *Gosudarstwiennoje prawo Finliandii*, Moskwa 2005, s. 236–259.

prawem zwołania sesji nadzwyczajnej parlamentu.³⁹ Zachował natomiast prawo mianowania sędziów (§ 102 Konstytucji), prokuratora generalnego (§ 104 Konstytucji) oraz Kanclerza i Wicekanclerza Sprawiedliwości (§69).

W poprzednim systemie konstytucyjnym Prezydent pozostawał sternikiem polityki zagranicznej Finlandii.⁴⁰ Obecnie formuła § 93, przewidująca prowadzenie przez Prezydenta polityki zagranicznej „we współpracy z Radą Państwa” (rządem), pozbawia go dominacji w tej sferze. Jeszcze dalej idą regulacje w sferze relacji z Unią Europejską, gdzie wiodąca (kreatywna) rola rządu uzupełniona została intensywną kontrolą parlamentu, jego Wielkiej Komisji oraz Komisji Spraw Zagranicznych. Względy funkcjonalne sprawiają też, iż w kierowaniu rządem, a tym samym w polityce zewnętrznej na plan pierwszy wysuwa się szef rządu – premier, zaś Prezydent – mimo silnej legitymacji i wciąż niemałego respektu – coraz bardziej przesuwa się na pozycje prezydenta-reprezentanta. Od tej zaś pozycji zmierzch semiprezydencjalizmu fińskiego wydaje się nieodległy...

SUMMARY

According to the form of government of July 17, 1919, the constitutional system in Finland was marked by strengthened position of the President. He was considered both the head of the state and the real leader of the executive power. President served as a representative of the Republic, the real constructor of its foreign policy as well as the main cabinet-maker. The President's competences became enhanced by the strong personalities holding the office (like Juho Paasikivi and Urho Kekkonen). After resignation of Kekkonen from the office the position of the President's office holder was gradually lowered, although the change of the election procedure (the direct election has replaced electoral collegium composed of 301 persons) offered some – unexplored – space for consolidation of his political position.

The new Constitution of Finland of June 11, 1999 (in force since the year 2000) moved the constitutional system of the country towards the modernized parliamentarism. The President preserved his influence in the field of foreign policy but his internal competences were narrowed in favour of both the Parliament (*Eduskunta*) and the Cabinet, now strictly dependent on parliamentary majority.

³⁹ Upoważnienie takie przewidywał wcześniej § 21 Aktu o Formie Rządu z 1919 r.

⁴⁰ § 33 Aktu o Formie Rządu.